

בדין ברכת שהחיינו על כלים חדשים, נט ע"ב - ס ע"א

- בנה בית חדש וקנה כלים חדשים וכו'.
- א. אמר רב הונא: לא שנו אלא שאין לו כיוצא בהן, אבל יש לו כיוצא בהן – אינו צריך לברך. ורבי יוחנן אמר: אפילו יש לו כיוצא בהן צריך לברך. מכלל דכי קנה וחזר וקנה – דברי הכל אין צריך לברך.
- ב. ואיכא דאמרי, אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה, אבל קנה וחזר וקנה – אין צריך לברך. ורבי יוחנן אמר: אפילו קנה וחזר וקנה – צריך לברך. מכלל דכי יש לו וקנה – דברי הכל צריך לברך.
- ג. מיתבי: בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו, קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם – צריך לברך, יש לו כיוצא בהם – אין צריך לברך, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך – צריך לברך.
- ד. בשלמא ללישנא קמא, רב הונא – כרבי מאיר, ורבי יוחנן – כרבי יהודה, אלא ללישנא בתרא, בשלמא רב הונא – כרבי יהודה, אלא רבי יוחנן, דאמר כמאן? לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה! –
- ה. אמר לך רבי יוחנן: הוא הדין דלרבי יהודה, קנה וחזר וקנה – נמי צריך לברך, והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה – להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו קנה ויש לו – אין צריך לברך, וכל שכן קנה וחזר וקנה, דאין צריך לברך. – וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך, להודיעך כחו דרבי יהודה! – כח דהתירא עדיף ליה.

מחלוקת האמוראים (סעיפים א-ב)

לפי הא"ד הראשון (סעיף א) חלוקים האמוראים ביש לו (אך לא קנה), ולפי הא"ד השני (סעיף ב) הם חלוקים בקנה וחזר וקנה. בכך תלוי גם המקרה בו לא נחלקו: לפי הא"ד הראשון בקנה וחזר וקנה לכו"ע ל"צ, ולפי הא"ד השני ביש לו לכו"ע צריך.

א"ד 2			א"ד 1		
רבי יוחנן	רב הונא		רבי יוחנן	רב הונא	
צריך	צריך	אין לו	צריך	צריך	אין לו
צריך	צריך	יש לו	ל"צ	צריך	יש לו
צריך	ל"צ	קנה וחזר וקנה	ל"צ	ל"צ	קנה וחזר וקנה

כדי לפשט את התמונה נצמצם לטבלה אחת. נגדיר שלושה דינים אפשריים:

1. צריך לברך רק באין לו
2. צריך לברך גם ביש לו
3. צריך לברך אפילו בקנה וחזר וקנה

רבי יוחנן	רב הונא	
2	1	א"ד 1
3	2	א"ד 2

המחלוקת בפרשנות הברייטא (סעיפים ג-ה)

המחלוקת המפורשת בברייטא היא על המקרה של יש לו (ולא קנה), דהיינו השורה האמצעית בטבלאות הראשונות. המקשן מניח בפשטות (סעיף ד), שאם נחלקו בשורה האמצעית הרי שבשורה התחתונה לכו"ע ל"צ. לפי זה מחלוקת התנאים זהה למחלוקת האמוראים בא"ד 1, אך לעומת זאת לפי א"ד 2 שיטת רבי יוחנן נותרת ללא שום תמיכה בשיטת התנאים. התרצן (סעיף ה) מערער על הנחת המקשן, וטוען שניתן לומר שנחלקו גם בשורה התחתונה, כך שרבי יוחנן כרבי יהודה:

המקשן (סעיף ד)			התרצן (סעיף ה)		
רבי יהודה	רבי מאיר		רבי יהודה	רבי מאיר	
אין לו	צריך	צריך	אין לו	צריך	צריך
יש לו	צריך	ל"צ	יש לו	ל"צ	צריך
קנה וחזר וקנה	ל"צ	ל"צ	קנה וחזר וקנה	ל"צ	צריך

כעת נציג את מחלוקת התנאים לפי השיטה המצמצמת:

רבי יהודה	רבי מאיר	
מקשן	1	2
תרצן	1	3

לפי המקשן מחלוקת התנאים זהה עם מחלוקת האמוראים לפי א"ד 1, ואין שיטה הזוהה לשיטת רבי יוחנן בא"ד 2 (דין 3).

לפי התרצן מחלוקת התנאים קיצונית (דין 1 מול דין 3), ואינה זהה למחלוקת האמוראים לפי שום א"ד, מה שלכאורה מהווה קושיא. אלא שהתרצן כאן לא מחוייב לא"ד הראשון או השני אלא לשיטת רבי יוחנן, דהיינו רבי יוחנן עצמו לפי הא"ד השני, יעמיד את מחלוקת התנאים בברייטא כפי הסברו של התרצן.

לאור העובדה, שמחלוקת התנאים קיצונית, צריכה הגמרא להשתמש בכלל כח דהיתרא עדיף כדי להסביר מדוע העדיף התנא לשנות את מחלוקתם דווקא ביש לו (שורה אמצעית) ולהודיע את כוחו של ר"מ, ולא בקנה וחזר וקנה (שורה תחתונה) להודיע את כוחו של ר"י.